

“โคโรนาเทวี”: ภาพลักษณ์เรือนร่างนางสงกรานต์และมุมมองของคนไทย ในภาวะโรคระบาดโควิด 19¹

วิรัช เวโรจน์ฤดี²

Received: May 2, 2022

Revised: May 23, 2022

Accepted: July 7, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของโคโรนาเทวีและวิพากษ์วิจารณ์การจัดการของรัฐบาลภายใต้สถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 พร้อมทั้งอธิบายให้เห็นลักษณะที่ชาวไทยอ้างอิงถึงชาวจีนในฐานะที่ประเทศจีนเป็นต้นกำเนิดของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ใช้วิธีวิจัยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ด้วยการเปรียบเทียบภาพลักษณ์และกรอบของกลวิธีวิจารณ์ที่ซ่อนอยู่ในภาพลักษณ์ทั้งหมด 10 ภาพจากเฟซบุ๊ก และความคิดเห็นได้รูปภาพของโคโรนาเทวีในบริบททางสังคมไทยร่วมสมัย ผลการวิจัยพบว่ารูปภาพของโคโรนาเทวีมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบอยู่ในองค์เดียวกัน ทั้งภาพลักษณ์และกลวิธีวิจารณ์ที่ปรากฏในความคิดเห็นได้รูปภาพ ล้วนสะท้อนมุมมองที่ชาวไทยบางส่วนมีต่อสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ทั้งหมด 3 ประการด้วยกัน ได้แก่ 1) “โคโรนาเทวี” ในฐานะอาสาศาสตร์สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 2) “โคโรนาเทวี” กับการวิพากษ์ความล้มเหลวของการจัดการโรคระบาดโควิด 19 และ 3) ไทยมองจีนเชิงบริภาษผ่าน “โคโรนาเทวี”

คำสำคัญ: โคโรนาเทวี, ไทยมองจีน, นางสงกรานต์, โรคระบาดโควิด 19, กลวิธีวิจารณ์

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง โคโรนาเทวี: ไทยมองจีนผ่านเรือนร่างนางสงกรานต์ในช่วงโรคระบาดไวรัสโควิด 19

² หน่วยงานผู้เขียน: หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาตะวันออก คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วิทยาเขต กำแพงแสน

อีเมล: virat.w@ku.ac.th

“Dea Corona”: The Image of Nang Songkran's Body and the Perspective of Thai People under the COVID-19 Pandemic³

Virat Werojrueedee⁴

Received: May 2, 2022

Revised: May 23, 2022

Accepted: July 7, 2022

Abstract

The aim of this research article is to analyze the image of Dea Corona and to criticise the government's management under the COVID-19 Pandemic, as well as to describe the manner that implies that Thai people refer to China as the origin of the coronavirus. The content analysis was used to compare 10 images from the Facebook and the framework of the rhetoric methods hidden in the images of Dea Corona and comments under them in the contemporary Thai social context. The results show that the image of Dea Corona has both positive and negative aspects in one body. Both the image and the rhetoric methods that appear in the comments under her pictures reflect the views that some Thai people have on the situation of the Covid-19 epidemic in 3 ways: 1) "Dea Corona" as Village Health Volunteer 2) "Dea Corona" with criticism of the failure to manage the covid 19 epidemic 3) Thai people look at China with inveighing through "Dea Corona"

Keywords: Dea Corona, Chinese in Thai perspectives, Nang Songkran, COVID-19 Pandemic, Rhetoric method

---

³ This article is part of a research paper titled Dea Corona: Chinese in Thai Perspectives through the Body of Nang Songkran during the COVID-19 Pandemic

⁴ Affiliation: B.A. in Oriental Language, Department of Arts and Science, Kasetsart University, Kamphengsaen Campus
E-mail: virat.w@ku.ac.th

1. บทนำ

ประเทศไทยตลอดจนสากลโลกมีคติความเชื่อเกี่ยวกับโรคระบาดมาอย่างยาวนาน ทำให้เกิดการสร้างสรรค์บุคลาธิษฐานที่เกี่ยวกับโรคระบาดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในด้านต่าง ๆ ดังความเชื่อประการหนึ่งที่ว่าเพศหญิงเป็นภาพลักษณ์แห่งความชั่วร้ายหรือการนำพาความชั่วร้ายมา เช่นในอารยธรรมกรีก-โรมัน นางแพนดอร่า (Pandora) มนุษย์เพศหญิงคนแรกของโลก ได้เปิดฝอบที่บรรจุความชั่วร้ายนานาชนิดไว้โดยมิได้รับอนุญาต ในวัฒนธรรมพราหมณ์-ฮินดูของอินเดียฝ่ายเหนือ คัมภีร์สกันทมหาปุราณะ กล่าวถึงศีตลาเทวีซึ่งเป็นภาคหนึ่งของทศกัณฐ์ไว้ว่าเป็นเทวีแห่งโรคไข้ทรพิษ ตลอดจนนางสงกรานต์ทั้งเจ็ดองค์ในอารยธรรมไทยที่สามารถให้คุณและโทษแก่โลกมนุษย์ได้จากการผลัดเปลี่ยนกันมารองรับพระเศียรท้าวกบิลพรหมในแต่ละปีเป็นต้น

ระยะเวลาที่โรคระบาดโควิด 19 อุบัติขึ้นในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2563 เป็นช่วงเวลาใกล้เคียงกับเทศกาลสงกรานต์ อีกทั้งนางสงกรานต์ปีดังกล่าวมีนามว่า นางโคราคะเทวี ซึ่งมีชื่อคล้ายคลึงกับเชื้อไวรัสโคโรนาที่เป็นต้นเหตุของโรคระบาดดังกล่าว ผู้ใช้เฟซบุ๊กบางส่วนจึงได้รังสรรค์ โครนาเทวี ที่เป็นบุคลาธิษฐานของเชื้อไวรัสโคโรนาบนเรือนร่างเดิมของนางสงกรานต์ขึ้นมา เนื่องด้วยพื้นฐานเดิมของจิตรกรรมเทวนารีในประเทศไทยเป็นไปอย่าง “เนื้อแขกหม่นไทย” กล่าวคือจิตรกรรมเทวนารีที่เป็นที่นิยมในประเทศไทยส่วนมากได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและศาสนาพุทธในวัฒนธรรมอินเดีย เช่น พระอุม่า พระลักษมี พระสุรัสวดี พระคงคา พระธรณี ฯลฯ แต่แต่งองค์ทรงเครื่องอย่างวัฒนธรรมไทย กล่าวคือไม่ทรงเครื่องสำหรับ แต่เปลือยพร้อมสังวาลย์หรือทรงสบู่ ทว่ารูปลักษณะของโคโรนาเทวีมีบางส่วนที่แตกต่างออกไป เช่น ทรงเครื่องมือทางการแพทย์หรือมีองค์ประกอบของภาพบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับประเทศจีน ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจว่านอกจากเรื่องสุนทรียศาสตร์ตามขนบนิยมแล้ว ผู้ใช้เฟซบุ๊กอาจจะพยายามแสดงความคิดเห็นหรือมุมมองของตนที่มีต่อโรคระบาดโควิด 19 มีการตอกย้ำหรือการโจมตี ตลอดจนการสนับสนุนว่าประเทศจีนเป็นต้นตอของโรคระบาดดังกล่าวด้วยจิตรกรรมโคโรนาเทวีและระบบการจัดการแก้ไขปัญหาโรคระบาดโควิด 19 โดยภาพรวมของรัฐบาลไทยทางอ้อม

คำว่า โครนา ในเชื้อไวรัสโควิด 19 มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน Corona ซึ่งหมายถึงมงกุฏ เนื่องจากรูปร่างของไวรัสชนิดนี้ปรากฏส่วนแหลมรอบตัวคล้ายกับมงกุฏ จึงเป็นที่มาของชื่อดังกล่าว ใน พ.ศ. 2563 สื่อทั่วโลกพร้อมใจกันเสนอข่าวต้นตอของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ว่าแพร่มาจากตลาดค้าส่งอาหารทะเลหวาหนัน (华南海鲜批发市场) แห่งเมืองอู่ฮั่น (武汉) มณฑลหูเป่ย์ (湖北) ประเทศจีน (WHO, 2020) สถานที่แห่งนี้ไม่เพียงแต่ค้าส่งอาหารทะเลเท่านั้น ยังเป็นแหล่งค้าสัตว์ป่าเพื่อนำไปประกอบอาหารป่าอีกด้วย เนื่องจากชาวอู่ฮั่นนิยมบริโภคอาหารป่าไม่แพ้ชาวชนบทกวางตุ้ง ทำให้ผู้คนหวาย้อนไปถึงสถานการณ์โรคระบาด SARS เมื่อ พ.ศ. 2545 ที่ต้นเหตุของเชื้อไวรัสชนิดนี้มาจากค้างคาวเกือกม้าในมณฑลกวางตุ้งของประเทศจีน (Shi & Hu, 2008) ผู้คนจึงเข้าใจโดยอัตโนมัติว่าการระบาดครั้งนี้ก็อาจจะเกิดจากค้างคาวอีกเช่นเดียวกัน ผลการวิจัยในปัจจุบันก็พบว่าเชื้อไวรัสโคโรนาอาศัยอยู่ในค้างคาวเกือกม้าจริง ทว่าไม่ได้แพร่มายังมนุษย์โดยตรง แต่ผ่านสัตว์ป่าชนิดอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับค้างคาวและนิยมนำไปประกอบเป็นอาหารป่า ได้แก่ งู ตัวนิ่ม ชะมดและอูฐ (Nadeem et al., 2020) ขณะที่สถานการณ์โรคไวรัสโคโรนากำลังแพร่ระบาดอยู่นั้น ก็ได้ปรากฏวีดิทัศน์สาวจีนรับประทานซูปคางคาวที่แพร่หลายไปทั่วโลกสังคมเสมือนจริงอยู่หลายคลิปด้วยกัน เช่น คลิปของวังเม้งอวี่น (汪梦云) แม้ว่าเจ้าตัวได้โพสต์ชี้แจงแล้วว่าเป็นคลิปที่โพสต์ไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2559 และรัฐบาลจีนเองก็พยายามปฏิเสธว่าเมืองอู่ฮั่นไม่ใช่ต้นตอของโรคระบาดไวรัสโคโรนาหรือแม้แต่โรคไวรัสโคโรนาไม่ได้หลุดออกมาจากห้องทดลองใกล้เมืองอู่ฮั่น (CNNWire, 2020) แต่ก็ยังมีผู้ใช้เฟซบุ๊กบางรายแสดงความเห็นเชิงลบต่อประเทศจีนว่าเป็นต้นเหตุของโรคระบาดในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นึกย้อนไปถึงทัศนคติเชิงลบแต่เดิมของชาวไทยบางส่วนที่มีต่อชาวจีน โดยเฉพาะสารคดี “เปิบเมนูพิสดาร” ต่าง ๆ เช่น การรับประทานสมองลิงขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ของชาวจีน (Webster, 1977) การขนส่งตัวเหี้ยเข้าประเทศจีนเพื่อนำไปประกอบอาหาร (Nidhisakti et al., 2009)

สารคดีเมนูเปปัสตาร์ในจีน (TNAMCOT, 2017) เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าอาจมีเค้ามูลพอให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกันในประเด็นดังกล่าวได้

ประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์รูปลักษณ์ของพระเทวีปรากฏในงานของวรพันธ์ ภควงค์ (Voraphandha, 2012) ได้ศึกษาถึงรูปแบบทางศิลปกรรมที่พบในกรุงรัตนโกสินทร์ การปรับเปลี่ยนลักษณะทางประติมานวิทยา คติความเชื่อการบูชา และภาพสะท้อนของสังคมไทยผ่านคติการนับถือของพระศรีสวตี ลักษณะทางประติมานวิทยาของพระศรีสวตีที่มีพระฉวี ขาวนวล ทรงเศวตพัทธารมณ์ ประทับบนดอกปทุมพริก ปรากฏพระองค์เพียงลำพัง มีลักษณะตรีเอกจากพระร่วมกับพระคเณศ และพระลักษมีหรือลักษณะตรีศักดิ์ มี 2 กรขึ้นไป ทรงวีณา คัมภีร์พระเวท อักษมาลา บางครั้งจะปรากฏปาละ อังศุกะ มณฑล ดอกปทุมพริกหรือสรุภ สือความหมายถึงความเป็นเทวีแห่งดนตรี อักษรศาสตร์และยัญกรรม และการปรับเปลี่ยนลักษณะทางประติมานวิทยาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม เช่น กรมพระสุริยวดีนำคัมภีร์พระเวทที่พระองค์ทรงอยู่ในสัญลักษณ์เดิมของพระศรีสวตี มาตีความเชื่อมโยงใหม่ให้เข้ากับการจดบันทึกรายชื่อทางทหารหรืองานสัสดี (ศรีสวตี) เป็นต้น แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแสดงถึงความหมายใหม่ แต่ก็ยังคงสามารถรักษาสัญญะเดิมไว้ได้ งานวิจัยฉบับนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือผู้ใช้เฟสบุ๊กรูปภาพลักษณ์เดิมของนางสงกรานต์มาอยู่ในบริบทใหม่เป็นโคโรนาเทวี ถึงแม้จะเป็นไปในลักษณะล้อเลียนหรือไม่ได้เป็นไปทางความเชื่อทางจิตวิญญาณมากนัก แต่โคโรนาเทวียังรักษาสัญญะเดิมของนางสงกรานต์ไว้ได้ คือเป็นเทวดาผู้หญิงที่ให้คุณและให้โทษแก่มนุษย์ ดังนั้นภาพลักษณ์ของนางสงกรานต์ที่ได้รับการเสนอในรูปแบบใหม่นี้ได้รับการคัดเลือกด้วยหลักเกณฑ์ 2 ประการ ได้แก่ 1) คัดเลือกรูปภาพจากเฟสบุ๊คเท่านั้น เนื่องจากเป็นแหล่งภาพโคโรนาเทวีจำนวนมากที่ประกอบด้วย การแสดงความคิดเห็นได้รูปภาพทั้งขนาดสั้นและขนาดยาว สำหรับแหล่งที่มาอื่น ๆ เช่น ทวิตเตอร์ เว็บไซต์ ฯลฯ ถึงแม้จะมีรูปภาพโคโรนาเทวีเช่นกัน แต่จำนวนความคิดเห็นได้รูปภาพส่วนมากจะสั้นหรือไม่ปรากฏ จึงไม่เลือกนำมาใช้วิจัย 2) เน้นความหลากหลายขององค์ประกอบภาพให้ได้มากที่สุด กล่าวคือแม้ว่าภาพนั้นจะมีลายเส้นหรือรูปแบบทางศิลปะที่แตกต่างกัน แต่ถ้ามีองค์ประกอบของภาพที่คล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน เช่น เครื่องทรงหรือยานพาหนะ ฯลฯ ก็จะเลือกเพียงภาพเดียวเท่านั้น แต่จะเก็บความคิดเห็นจากทั้งสองภาพแทน

การศึกษาเชิงวิพากษ์ด้วยการดูล้อเลียนของกรวุฒ นิยมศิลป์ (Korwut, 2018) ได้ศึกษาเนื้อหาและกลวิธีการเสียดสีในการ์ตูนการเมืองของทั้ง 3 ท่านด้วยกัน คือชัย ราชวัตร บัญชา คามินและเซียในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2550 - 2558 พร้อมทั้งศึกษาบริบททางการเมืองและสังคมที่เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองเสื้อเหลืองกับกลุ่มการเมืองสีแดง เนื่องด้วยนักเขียนแต่ละท่านล้วนสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับกลุ่มการเมืองที่ตนสนับสนุน ในขณะที่เดียวกันก็สร้างภาพลักษณ์เชิงลบให้กับกลุ่มการเมืองที่ตนเหยียดฉันทด้วย กลวิธีทางภาษาที่ใช้เสียดสีของชัย ราชวัตรมีทั้งหมด 5 ลักษณะคือ 1) เล่นความคลุมเครือทางภาษา 2) การสร้างคำใหม่ 3) ใช้อุปลักษณ์ 4) แฝงนัย 5) กล่าวเกินจริง ในส่วนของบัญชา คามินจะใช้ภาษาประกอบกับรูปภาพ มีด้วยกัน 3 ลักษณะคือ 1) ใช้อุปลักษณ์ 2) บิดเบือนรูปร่างของนักการเมือง 3) สร้างตัวละครใหม่มาสอนนักการเมืองที่มีความคิดบิดเบี้ยว ในส่วนของของเซียมีลักษณะเพียงหนึ่งใช้สัญลักษณ์ทั่วไปและสัญลักษณ์เฉพาะตัว ผู้วิจัยสามารถประยุกต์มุมมองดังกล่าวมาใช้กับรูปภาพของโคโรนาเทวีในฐานะการดูล้อเลียนปัญหาและการแสดงความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อประเด็นต่าง ๆ ภายใต้สถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ได้เช่นกัน

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโรคระบาดโควิด 19 พบในงานของอภิลักษณ์ เกษมผลกุลและสินิกานต์ แก้วกันหา (Aphilakshana & Sinikanta, 2020) ซึ่งศึกษาความหลากหลายทางความเชื่อ พร้อมทั้งวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของความเชื่อ ตลอดจนปัจจัยทางสังคมจากกรณีศึกษาในสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ความเชื่อที่ปรากฏในสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 มี 8 กลุ่มดังนี้ ความเชื่อท้องถิ่น (ผี) ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ศาสนาพุทธ ลัทธิขงจื้อ ศาสนาเต๋า ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และความเชื่อแบบผสมผสาน ปรากฏความเชื่อ 2 รูปแบบ คือพิธีกรรมและวัตถุมงคล นอกจากนี้ยังกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของความเชื่อในสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ทั้งหมด 3 ประการ ประการแรก คือการอธิบายข้อสงสัยเกี่ยวกับโรคที่ชาวบ้านหาคำตอบไม่ได้ ประการที่สอง คือการสร้างขวัญกำลังใจ ประการสุดท้าย คือการควบคุมการแพร่ระบาดของโรค อภิลักษณ์และ

สินีกันต์ได้กล่าวถึงการนำความเชื่อเรื่องนางสงกรานต์มาสร้างสรรค์เป็นโคโรนาเทวีไว้ในส่วนของการอภิปรายผลด้วย เนื่องจากคนไทยมีทักษะทางทัศนสร้างสรรค์สูง สามารถประยุกต์ความเชื่อให้เข้ากับสถานการณ์หรือเทศกาลต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี แต่ผู้วิจัยเข้าใจว่าการประยุกต์ระหว่างนางสงกรานต์กับโคโรนาเทวีไม่ได้เป็นไปเพื่อความเชื่อทางจิตวิญญาณเป็นหลัก แต่แฝงไปด้วยการบริภาษ ประชด เหน็บแนม ตลอดจนการใช้ภาษาในความคิดเห็นได้รูปภาพของโคโรนาเทวีที่ผิดแผกไปจากปกติ เช่น ความคลุมเครือทางภาษา การใช้สัญลักษณ์ การแฝงนัย เป็นต้น หากมองด้วยกรอบแนวคิดกลวิธีการใช้ภาษาโดยสังเขป ก็จะพบว่า ความคิดเห็นได้รูปภาพดังกล่าวก่อให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัย อาจจะเข้าร่วมกับกลุ่มที่ปลอดภัยเพื่อโจมตีฝ่ายตรงข้าม ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษานัยยะที่ซ่อนอยู่ในภาพลักษณ์ของโคโรนาเทวีและความคิดเห็นได้รูปภาพนั้น

บทความวิจัยฉบับนี้จึงได้สำรวจนิยามแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ของเทวีโรคระบาดและนางสงกรานต์ ตลอดจนกลวิธีการใช้ภาษาแบบต่าง ๆ และได้รวบรวมภาพลักษณ์ของโคโรนาเทวีที่ปรากฏบนเฟซบุ๊กระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2563 ทั้ง 2 ประเภท ได้แก่ 1) ภาพลักษณ์ที่เกิดจากลายเส้นหรือภาพวาด ภาพวาดเหล่านี้ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนประมาณ 20 - 30 ภาพด้วยกัน แต่เห็นได้ชัดว่าลักษณะทางศิลปะในแต่ละภาพคล้ายคลึงกันหรือเป็นต้นแบบให้แก่งานและกัน เช่น บางภาพอาจจะมียอดประกอบที่เหมือนกัน เพียงแต่ใช้แบบของลายเส้นที่ต่างกัน เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกภาพวาดของโคโรนาเทวีที่มีลักษณะโดดเด่นออกจากกันมาทั้งหมด 10 ภาพด้วยกัน 2) ภาพลักษณ์ที่เกิดจากคำบรรยายลักษณะของโคโรนาเทวีที่ปรากฏอยู่ในความคิดเห็นได้ภาพวาดโคโรนาเทวี คำบรรยายที่มีลักษณะซ้ำซ้อนกัน เช่น (โคโรนาเทวี) เสด็จมาจากเมืองอุ้ยอัน เดินทางมาจากเมืองอุ้ยอัน ประสูติแต่เมืองอุ้ยอัน ฯลฯ ผู้วิจัยจะจัดกลุ่มให้อยู่ในประเด็นเดียวกัน ทั้งนี้ได้รวบรวมอวัจนภาษาบางส่วนในข้อความ เช่น สัญลักษณ์หรืออีโมติคอน มาร่วมวิเคราะห์ด้วย เนื่องจากสัญลักษณ์เหล่านี้ทำให้ผู้อ่านเข้าใจสารหรืออารมณ์ของผู้แสดงความคิดเห็นได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ภาพทั้งสองประเภทนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสิ่งที่ผู้รังสรรค์ภาพต้องการสื่อสาร อีกทั้งยังได้รวบรวมเนื้อหาและกลวิธีบริภาษชาวจีน ตลอดจนการดูแลจัดการปัญหาของรัฐบาลที่ปรากฏอยู่ในความคิดเห็นได้รูปภาพโคโรนาเทวีในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด 19 เพื่อวิเคราะห์มุมมอง ทศนคติ และการรับรู้หรือการตีความของผู้รับสาร ใช้การวิจัยแบบวิเคราะห์เอกสารที่รวบรวมมาได้เชิงพรรณนาด้วยวิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบรูปภาพ เพื่อค้นหาคำสำคัญของการเป็นโคโรนาเทวีและสารที่ผู้รังสรรค์ภาพต้องการสื่อ และใช้กรอบแนวคิดกลวิธีวิจารณ์ลีลาหรือการใช้ภาษาเพื่อวิเคราะห์สารที่ผู้แสดงความคิดเห็นต้องการสื่อออกมา

2. ลักษณะทางประติมานวิทยาของโคโรนาเทวีที่ปรากฏบนโลกสังคมเสมือนจริง

ลักษณะทางประติมานวิทยาของโคโรนาเทวีที่ผู้เขียนได้รวบรวมจากเฟซบุ๊กตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2563 มีจำนวนทั้งสิ้น 10 ภาพด้วยกัน จากนั้นได้วิเคราะห์ภาพจิตรกรรมดังกล่าวเพื่อค้นหาคำประกอบหลักหรือองค์ประกอบพื้นฐานของโคโรนาเทวี และจัดแบ่งองค์ประกอบเหล่านี้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) เชิงบวก 2) เชิงลบ ดังนี้

รูปภาพที่ 1: รูปภาพโคโรนาเทวีทั้ง 10 รูปที่รวบรวมได้จากเฟซบุ๊ก

(เรียงจากซ้ายไปขวาและบนลงล่าง; โคโรนาเทวี 1 (Mor Anami Khee Mouth, 2020b); โคโรนาเทวี 2 (Rayya619, 2020); โคโรนาเทวี 3 (Mor Anami Khee Mouth, 2020a); โคโรนาเทวี 4 (Toots Review, 2020); โคโรนาเทวี 5 (Trust Lawyer, 2020); โคโรนาเทวี 6 (Phuying Beauty Community, 2020); โคโรนาเทวี 7 (Soey Khaw Chaw, 2020); โคโรนาเทวี 8 (Young Entrepreneurs Care about Accounting and Taxes, 2020); โคโรนาเทวี 9 (Hanuman Footpatch, 2020); โคโรนาเทวี 10 (Charoenkwan, 2020))

รูปภาพที่ 1 แสดงรูปภาพของโคโรนาเทวีที่ผ่านการคัดเลือกและนำมาใช้วิเคราะห์ในงานวิจัยชิ้นนี้ เพื่อให้เห็นจุดร่วมหรืออนุภาคสำคัญของการเป็นโคโรนาเทวีและมุมมองต่าง ๆ ที่ซ่อนอยู่ในเรือนร่างของโคโรนาเทวีได้ชัดเจนขึ้น จึงสรุปเป็นตารางที่ 1 ได้ว่าองค์ประกอบพื้นฐานประติมานวิทยาของโคโรนาเทวีคือ 1) รูปร่างอ่อนแอหรือชราตามขนบนิยมหรือรูปร่างแข็งแรงตามสมัยนิยม 2) เฉดสีผิวไปทางสีสว่าง 3) เสื้อผ้าที่แสดงถึงวัฒนธรรมไทยหรือเกี่ยวข้องกับการแพทย์ 4) เครื่องประดับส่วนศีรษะต้องมีหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้าเป็นหลักและเครื่องประดับอื่น ๆ โดยเฉพาะเครื่องประดับแบบไทยเป็นส่วนประกอบ 5) เครื่องประดับส่วนมือจะถือเจลแอลกอฮอล์ล้างมือหรือแอลกอฮอล์เหลว 6) ต้องประทับบนค้างคาว

ตารางที่ 1: เปรียบเทียบลักษณะทางประติมานวิทยาของโคโรนาเทวีจากรูปภาพทั้ง 10 รูป

เทวี	ฉากหลัง			รูปร่าง		ผิว			เสื้อผ้า				เครื่องประดับ						
													ศีรษะ		ร่างกาย	มือ		ไวรัส โคโร นา	พาหนะ ค่างคาว
	กลางวัน	กลางคืน	ไม่ ชัด เจน	อ่อนแอ	แข็งแรง	เนื้อ	ขาว	ชมพู	สไบ ผ้าถุง	กระโจมอก โจง กระเบน	นางละคร ไทย	PPE	หน้ากาก อนามัย	อื่น ๆ		(เจล) แอลกอฮอล์	ปรอท/ อิน ฟราเรด		
1	✓			✓				✓	✓				✓	✓	✓	✓	✓		✓
2		✓			✓	✓				✓			✓	✓	✓	✓	✓		✓
3		✓		✓			✓		✓				✓	✓	✓	✓	✓		✓
4			✓	✓			✓		✓				✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
5	✓			✓		✓			✓				✓	✓	✓	✓	✓		✓
6	✓			✓			✓		✓				✓	✓	✓	✓			✓
7			✓	✓			✓				✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
8			✓	✓		✓			✓				✓	✓	✓	✓			✓
9	✓			✓		✓						✓	✓	✓		✓			✓
10			✓	✓		✓			✓				✓	✓		✓	✓		✓
สรุป	4	2	4	9	1	5	4	1	7	1	1	1	10	10	8	10	7	2	10

ในส่วนขององค์ประกอบโดยภาพรวมสามารถแบ่งออกเป็นเชิงบวกและเชิงลบได้ดังนี้

2.1 องค์ประกอบของโคโรนาเทวีในฐานะอติเทพะเชิงบวก

คำว่า “เชิงบวก” ในที่นี้หมายถึง มีลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติและเป็นผู้ที่ศึกษารักษาจากโรคอันตราย ลักษณะดังกล่าวจะไม่ปรากฏภาพลักษณ์ที่น่ากลัวหรือดุดัน มีองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้ 1) ฉากหลัง เป็นท้องฟ้าทิวากาลที่แสดงถึงความสว่างและปลอดภัย หรืออาจจะมีฉากหลังเป็นเมืองที่สื่อให้เห็นถึงความเจริญทางวัตถุ 2) รูปร่าง เป็นหญิงในอุดมคติ ตามขนบและตามสมัยนิยม 3) ผิวพรรณ เน้นไปสีสว่างที่เป็นสีผิวเดียวกันกับคนไทย ตลอดจนสีผิวในอุดมคติตามความเชื่อเดิมที่ว่าสว่างคือดี 4) เสื้อผ้าและเครื่องประดับ ต้องแสดงออกถึงวัฒนธรรมไทย เพราะคนไทยเชื่อว่าวัฒนธรรมการแต่งกายแบบดั้งเดิมคือสิ่งดีงาม เช่น ห่มสไบ-ผ้าถุงยาว กระโจมอก-โจงกระเบน ชุดนางรำ สร้อยทอง ทองกร ฯลฯ อีกแบบหนึ่งคืออุปกรณ์ทางการแพทย์ เช่น ชุดคลุมแพทย์ (gown) ชุดอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล (PPE) หน้ากากอนามัย เจลแอลกอฮอล์ล้างมือ เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงความสะอาด การป้องกันและปราศจากโรค

2.2 องค์ประกอบของโคโรนาเทวีในฐานะอติเทพะเชิงลบ

คำว่า “เชิงลบ” ส่วนนี้คือมีลักษณะที่เป็นโทษ สร้างความหายนะแก่มวลมนุษยชาติด้วยโรคพยาธิ เป็นภาพตรงข้ามกับข้างต้น กล่าวคือ 1) ฉากหลัง เป็นภาพยามราตรีที่บางครั้งอาจปรากฏกลุ่มหมอกควัน แสดงให้เห็นถึงความมืดมนอนธกาล และไม่ปลอดภัย 2) เครื่องประดับ มีฉัพพรรณรังสีเป็นเชื้อไวรัสโคโรนา โดยเฉพาะพาหนะที่เป็นคางคก ล้วนแสดงให้เห็นถึงตัวเชื้อและที่มาของเชื้อโรคไวรัสโคโรนา

แต่จากองค์ประกอบทั้งหมดแล้ว เห็นได้ว่าไม่มีภาพลักษณ์ของโคโรนาเทวีแบบใดเลยที่เป็นอติเทพะเชิงเดี่ยว กล่าวคือนางเป็นเทวีที่มีทั้งเชิงบวกและเชิงลบอยู่ในองค์เดียวกัน แสดงให้เห็นถึงภาพของผู้สรรค์สร้างเชื้อไวรัสโควิด 19 ผู้ปกป้องมนุษย์จากโรคดังกล่าวและผู้ทำลายเชื้อไวรัสโคโรนาที่ซ่อนทับกันอยู่ โคโรนาเทวีมีภาพลักษณ์ที่เป็นเจ้าของ กล่าวคือสามารถควบคุมโรคให้เกิดภัยพิบัติและรักษาโรคภัยเหล่านั้นได้ เช่นเดียวกับเทวดาในอุ่ออารยธรรมหลายแห่งบนโลก เช่น ศีลาลาเทวี เทวีใช้พรพิษจากอินเดีย เป็นต้น

3. กลวิธีวิจารณ์ลีลาในความคิดเห็นภายใต้รูปภาพของโคโรนาเทวี

ผู้วิจัยได้ศึกษากลวิธีวิจารณ์ลีลาปรากฏในความคิดเห็นที่ประกอบอยู่กับรูปภาพนางโคโรนาเทวี แบ่งหัวข้อการศึกษาออกเป็นรูปแบบการใช้ภาษา มีทั้งการบริภาษโดยตรงและโดยอ้อม แสดงความรังเกียจเดียดฉันท์ ตลอดจนการใช้ภาพพจน์ต่าง ๆ ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์และบุคคลาธิษฐาน ดังนี้

3.1 รูปแบบการใช้ภาษา

ความคิดเห็นภายใต้รูปภาพของโคโรนาเทวีมีลักษณะเด่นร่วมกันอย่างหนึ่ง คือ การใช้ภาษาเพื่อการบริภาษและแสดงความรังเกียจเด็ดฉันท่อสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ดังนี้

3.1.1 การบริภาษ

หมายถึง การกล่าวโทษตำหนิติเตียน เสียดสีหรือแสดงความไม่พึงปรารถนา อาจจะทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกเชิงลบได้ มีทั้งทางตรงและทางอ้อมดังนี้

1) บริภาษทางตรง เป็นการตำหนิติเตียนโดยไม่ใช้โวหารภาพพจน์ใด ๆ เป็นการสื่อสารตามตัวอักษร การบริภาษลักษณะนี้จะมุ่งโจมตีไปที่ประเทศจีนโดยตรงว่าเป็นแหล่งกำเนิดหรือแหล่งแพร่เชื้อโรคระบาดโควิด ได้แก่ “ไหนว่าจีนเพาะเชื้อแต่ไปโยนความผิดให้ต่างชาติ” “เดี๋ยวจีนโกรธอีกนะ” “มาจากเมืองจีน” และ “import จาก #china”

2) บริภาษทางอ้อม เป็นการตำหนิติเตียนที่ต้องอาศัยการตีความ เพื่อให้เข้าใจความหมายแท้จริงที่ซ่อนอยู่หรือเป็นการหลีกเลี่ยงความจริงที่กำลังเผชิญอยู่ (escape) ไปกล่าวถึงเรื่องอื่นแทน กล่าวคือในขณะที่ผู้ใช้เฟซบุ๊กส่วนใหญ่ที่กำลังบริภาษผลร้ายของสถานการณ์โรคระบาดดังกล่าวอยู่ แต่กลับมีผู้ใช้เฟซบุ๊กบางส่วนกล่าวชื่นชมความคิดสร้างสรรค์ของการทำภาพซ้อนทับระหว่างนางสงกรานต์กับโคโรนาเทวี ได้แก่ “คิดได้ไง โฮ ๆ ๆ” หรือแสดงความรู้สึกย้อนแย้งกับสิ่งที่ควรจะเป็นคือ “สงกรานต์สงกรานต์เลย” เนื่องจากผู้ใช้เฟซบุ๊กควรจะกล่าวถึงผลกระทบของนางสงกรานต์ประจำปีมากกว่าการมาถึงของโคโรนาเทวี แต่กลายเป็นผู้ใช้เฟซบุ๊กกล่าวถึงนางสงกรานต์ควบรวมไปกับโคโรนาเทวี

3.1.2 การแสดงความรังเกียจเด็ดฉันท

ความรังเกียจมีลักษณะของการแสดงความไม่พึงปรารถนาเช่นเดียวกันกับการบริภาษ แต่ต้องการให้สิ่งที่ไม่พึงปรารถนานั้นห่างออกไปจากการรับรู้ของผู้ส่งสารนั้นด้วย ความรังเกียจนี้ล้วนมุ่งไปที่ภาพแทนของเชื้อไวรัสโคโรนาเพียงอย่างเดียว ได้แก่ “อุ๊ตะ... มะเอานางนี้” “หนังกะตึกยิ่งแม่ม” “ปีนี้ไม่ต้องมานะคะ ไม่ต้อนรับจ้า 555” และ “พินาศแน่ ๆ ☹️ ☹️”

3.2 ภาพพจน์

เป็นการใช้ภาษาที่แตกต่างไปจากข้างต้น กล่าวคือเป็นการใช้ภาษาเปรียบเทียบเพื่อสร้างมโนภาพด้วยวาชาศิลป์ ทำให้ผู้รับสารคิดภาพตามในมโนสำนึกของผู้ส่งสารได้ ในส่วนของภาพพจน์นี้เป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นมากที่สุดและเด่นชัดที่สุดในความคิดเห็นใต้รูปภาพของโคโรนาเทวี มี 6 ประเภทย่อยด้วยกัน ดังนี้

3.2.1 อุปมา

หมายถึง การเปรียบเทียบโดยนัยระหว่างของทั้งสองสิ่ง มักปรากฏคำเปรียบ เช่น ดุจ ราว ดัง ฯลฯ ในความคิดเห็นปรากฏเพียงข้อความเดียวเท่านั้นคือ “ชื่อนางสงกรานต์ปีนี้เหมือนชื่อโรคโควิดเลยนะ น่ากลัวแต่เราต้องต่อสู้เพื่อวันอันสดใส”

3.2.2 อุปลักษณ์

หมายถึง การเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งด้วยจุดเด่นของสิ่งของต่างจำพวกกัน มักปรากฏคำเปรียบ เช่น เป็น เป็นต้น หรืออาจจะไม่แสดงคำเปรียบก็ได้ ซึ่งในความคิดเห็นได้รูปภาพส่วนมากจะไม่แสดงคำบอกอุปลักษณ์ มักกล่าวเปรียบเทียบระหว่างเชื้อไวรัสโคโรนา กับนางสงกรานต์ในร่างโคโรนาเทวี ตลอดจนความเลวร้ายของโรคระบาดไวรัสโควิด 19 กับความร้ายของโคโรนาเทวี เช่น “นางดุจจะปีน” “นางสงกรานต์น่ากลัวมาก ๆ” หรือ “นางโคโรนาเทวี สงกรานต์ปีนทำให้ฉันต้องอยู่แต่บ้าน”

3.2.3 สัญลักษณ์

หมายถึง การเปรียบเทียบกับภาพแทนของความหมายที่คนทั่วไปหรือคนเฉพาะกลุ่มนั้น ๆ เข้าใจกันได้โดยง่าย เมื่อกล่าวถึงโคโรนาเทวีในความคิดเห็น ผู้ใช้เฟซบุ๊กมักใช้ราชาศัพท์เพื่อให้เกียรติในฐานะเทวี แต่ก็มักแฝงด้วยความประชดประชันอยู่เสมอ พบได้มาก 2 กรณี คือ การประชดประชันที่ผู้ใช้เฟซบุ๊กเชื่อว่าเป็นแหล่งกำเนิดของโรคระบาดโควิด 19 ด้วยชื่อเมืองในประเทศจีน เช่น “เสด็จมาจากเมืองอู่ฮั่น” หรือ “เป็นลูกสาวเจ้าเมือง ‘อู่ฮั่น’” อีกกรณีหนึ่งคือประชดโรคระบาดโควิด 19 โดยตรง เช่น “นั่นทรงพาหะหรือทรงเวตาลเพคะ” หรือ “พระพาหะเดินทางน่ากลัวมาก... หลอนสาสส” เนื่องด้วยเวตาลเป็นสิ่งมีชีวิตประหลาดหนึ่งคล้ายคางคก การประชดประชันสิ่งที่เชื่อว่าเป็นตัวต้นเหตุของโรคระบาดโควิด 19 ก็คือ คางคก และการกล่าวถึงความน่ากลัวของยานพาหนะลำนี้ก็หมายถึงเชื้อโรคที่นำมาสร้างความหายนะให้แก่มนุษย์ด้วยเช่นเดียวกัน

3.2.4 บุคลาธิษฐาน

หมายถึง การทำให้สิ่งต่าง ๆ เป็นมนุษย์ ในกรณีของโคโรนาเทวีเป็นบุคลาธิษฐานของเชื้อไวรัสโควิด 19 ที่ชัดเจนด้วยตนเองอยู่แล้ว แต่ก็ยังปรากฏความคิดเห็นเล็กน้อยที่ตอกย้ำว่าเป็นความเป็นบุคลาธิษฐานนี้ คือ “นึกว่านางโควิด”

4. มุมมองที่คนไทยมีต่อภาพลักษณ์ของโคโรนาเทวีในสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19

ในส่วนนี้จะนำเสนอผลการวิจัยภาพลักษณ์ของโคโรนาเทวีและความคิดเห็นได้รูปภาพ แบ่งออกเป็น 3 มุมมองด้วยกัน ดังนี้

4.1 “โคโรนาเทวี” ในฐานะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านและได้รับการอบรมตามหลักสูตรที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด แต่มิได้เป็นข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ แต่ประการใด ในสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบัน บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการช่วยเหลือประชาชนด้านสุขภาพอนามัยและการสื่อสารสาธารณสุข สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากลุ่มบุคคลอื่น หนึ่งในภาพลักษณ์ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่ปรากฏตามสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ โลกสังคมเสมือนจริง ฯลฯ ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวก็คือ ผู้ช่วยให้รอดพ้นจากโรคระบาดโควิด 19 องค์การอนามัยโลก (WHO) ถึงขั้นยกย่องอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านของไทยว่าเป็นพลังฮีโร่สู้ COVID-19 (ThaiPBS, 2022)

จากลักษณะทางประติมานวิทยาของโคโรนาเทวีที่ปรากฏบนโลกสังคมเสมือนจริง และคำบรรยายภาพลักษณ์ของโคโรนาเทวีที่ปรากฏในความคิดเห็นได้รูปภาพพระนางบนเฟซบุ๊ก มีอยู่จำนวนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงภาพเครื่องทรงที่เป็นอุปกรณ์ทางการแพทย์ ได้แก่ ชุดคลุมแพทย์ (gown) ชุดอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล (PPE) ถุงมืออนามัย กระบอกฉีดยา เข็มฉีดยาหรือไซริงค์ที่มีทั้งแบบธรรมดา แบบบรรจุวัคซีนต้านเชื้อไวรัสโคโรนาและแบบลายพยัคฆ์หรือลายเสือ แต่ที่ปรากฏที่สุด (ดังตารางที่ 1) คือ หน้ากากอนามัย แอลกอฮอล์ล้างมือ (ทั้งชนิดน้ำและชนิดเจล) ปรอทวัดใช้ (ทั้งแบบธรรมดาและแบบดิจิทัล) ภาพโคโรนาเทวีลักษณะดังกล่าวเป็นแหล่งรวมความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการดูแลปฏิบัติตนเองให้ปลอดภัยจากเชื้อไวรัสโควิด 19 ซึ่งเป็นชุดความรู้เดียวกันกับที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านใช้สอนหรือแนะนำแก่ประชาชน เนื่องจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นผู้สอนทางตรงที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่าบุคลากรทางการแพทย์ที่สอนทางอ้อม ดังนั้นโคโรนาเทวีในฐานะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจึงเป็นเพียงแค่การยกตัวอย่างมาเปรียบเทียบในฐานะที่เป็นผู้ช่วยให้รอดพ้นหรือบรรเทาความรุนแรงของโรคระบาดโควิด 19 เท่านั้น

จากการรณรงค์ของภาครัฐ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขได้มอบแนวทางปฏิบัติเพื่อการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) หรือโควิด 19 สำหรับประชาชนทั่วไปและกลุ่มเสี่ยง ณ เดือนเมษายน พ.ศ. 2563 เช่น การล้างมืออย่างสม่ำเสมอด้วยสบู่หรือเจลแอลกอฮอล์ อย่างน้อย 20 วินาที การสวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่ออยู่ในที่สาธารณะ ตลอดจนการสำรวจว่าตนเองอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มเข้าข่ายผู้เป็นโรค ได้แก่ มีไข้ เจ็บคอ ไอแห้ง ฯลฯ (Suda, 2020) ดังนั้นภาพของโคโรนาเทวีจึงปรากฏทั้งน้ำหรือเจลแอลกอฮอล์ หน้ากากอนามัยหรือปรอทวัดไข้แบบต่าง ๆ และความคิดเห็นได้รูปภาพบางส่วนที่กล่าวถึงเครื่องมือแพทย์ป้องกันโรคหรือการสอดแทรกคำบรรยายวิธีการกำจัดหรือป้องกันโรคที่เกิดจากโคโรนาเทวี ทำให้เข้าใจได้ว่าประชาชนรับทราบและเข้าใจการปฏิบัติดูแลตนเองจากเชื้อไวรัสโควิด 19 ได้ดี แต่ก็ป้องกันได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น เช่น “ก็ดูแลตัวเองกันไป ดิตไปก็อาจจะตาย” “กตเจลงไปสุดท้ายก็ติดอยู่ดี” เป็นต้น

ถึงแม้ว่าผู้ใช้เฟซบุ๊กบางรายได้แสดงภาพพจน์เชิงอุปมาไว้ว่า “ชื่อนางสงกรานต์ปีนี้เหมือนชื่อโรคโควิดเลยนะ น่ากลัวแต่เราต้องต่อสู้เพื่อวันอันสดใส” เพื่อให้กำลังใจตนเองและผู้อื่นให้สู้กับโรคดังกล่าว บางรายก็ทำได้เพียงแค่แสดงข้อความประชดประชันโรคเพื่อหาทางระบายอารมณ์เพียงเท่านั้น เช่น “เสด็จมาเพื่อปราบเชื้อโควิด 19 ###” หรือ “นางพญาด่านโควิด 19 มาแล้วครับ” ซึ่งแท้จริงแล้วโรคระบาดครั้งนี้ไม่ได้หายไปและยังอยู่มาจนถึงปัจจุบันสิ่งที่ปรากฏเหล่านี้เป็นเพียงแค่การยั่วล้อเท่านั้น กล่าวคือแม้ว่าสาธารณสุขพยายามที่จะให้คนไทยปลอดภัยจากโรคระบาดในครั้งนี้ แต่ก็ยังล้มเหลวเพราะจำนวนผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และในปัจจุบันคนไทยตลอดจนชาวโลกก็ยังประสบปัญหาที่เกิดจากโรคระบาดในครั้งนี้อยู่ดังเดิม

4.2 “โคโรนาเทวี” กับการวิพากษ์ความล้มเหลวของรัฐบาลในการจัดการโรคระบาดโควิด 19

โรคระบาดไวรัสโคโรนาถือเป็นโรคอุบัติใหม่ของโลก ทำให้ประเทศไทยและทั่วโลกล้วนประสบปัญหาการรับมือโรคระบาดชนิดนี้ กอปรกับประสิทธิภาพการทำงานของรัฐบาล ทำให้ประชาชนเกิดคำถามต่าง ๆ นานาเกี่ยวกับนโยบายการบริหารจัดการของรัฐบาลในภาวะวิกฤติดังกล่าว สามารถแบ่งความคิดเห็นออกเป็น 3 ประเด็นได้ดังนี้

1) นโยบายเงินเยียวยาประชาชนที่ได้รับเชื้อไวรัสโควิด 19

ใน พ.ศ. 2563 กระทรวงสาธารณสุขได้ออกประกาศหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการจ่ายเงินช่วยเหลือเบื้องต้นหลายกรณีด้วยกัน เช่น กลุ่มผู้รับบริการได้รับความเสียหายจากการรับวัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กลุ่มผู้ให้บริการได้รับความเสียหายจากการให้บริการสาธารณสุข กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นต้น คนแต่ละกลุ่มจะได้รับเงินช่วยเหลือหรือเงินเยียวยาในจำนวนที่แตกต่างกัน อาจสร้างความสับสนให้กับผู้ที่ได้รับเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ว่าตนเองควรได้รับเงินจำนวนใด หรือแม้กระทั่งรับเงินชดเชยกันได้อย่างไรหรือไม่ ความคิดเห็นได้รูปภาพโคโรนาเทวีได้กล่าวถึงเงิน

อยู่ 2 จำนวน คือ 5,000 บาท และ 1,000 บาท สำหรับเงินจำนวนแรกสอดคล้องกับความพยายามของรัฐบาลในขณะนั้นที่จะแก้ปัญหาผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด 19 ด้วยการเสนอเงินช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนรายละ 5,000 บาท เนื่องจากประเทศไทยประกาศล็อกดาวน์เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2563 พร้อมประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่ทำให้ธุรกิจจำนวนมากต้องปิดกิจการลงชั่วคราว (Prachachat Thurakit Online, 2020) ด้วยเหตุนี้ทำให้ประชาชนจำนวนหนึ่งเข้าใจว่าตนเองจะต้องได้รับเงินจำนวนนี้อย่างแน่นอน เช่น “ติดโควิดได้ 5,000” และกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้รับก็เข้าใจไปเองว่าตนถูกรัฐบาลทอดทิ้ง เช่น “ทำนายว่า... ปีนี้สร้างผู้คนบนถนนช่วงสงกรานต์ ชาวบ้านได้ 5,000 บางครัวเรือนมีแต่ถุงยังชีพที่หล่อเลี้ยงจิตใจ” แต่ความจริงคือเงินจำนวนดังกล่าวเป็นเพียงข้อเสนอการแก้ไขปัญหาเท่านั้น ผู้ใช้เฟซบุ๊กบางคนได้แสดงความคิดเห็นเสียสละเงินจำนวนดังกล่าวต่อไปอีกว่า “องค์ประกอบภาพขาดไปหนึ่งอย่างคือ อีกมือหนึ่งถือเงินเยียวยา 5,000 บาท เอ๊ะ! ลืมไป เงิน 5,000 ไม่มีอยู่จริง นางเลยไม่ได้ถือมันไว้” ทว่ามีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ติดเชื่อแล้วได้รับเงินจำนวนดังกล่าวจริงในขณะนั้นคือ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรืออสม. (Primary Health Care Division, 2020) สำหรับเงินจำนวนที่สองนั้นคือ “ถือแบงค์ 1000฿ แจกด้วย” แม้เป็นเพียงแค่ตัวเลขสมมุติขึ้นมา ไม่ได้ปรากฏอยู่ในนโยบายใด ๆ จากภาครัฐ แต่ก็สะท้อนความจริงอย่างหนึ่งที่ผู้ได้รับเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำนวนหนึ่งได้รับผลกระทบโดยตรงและต้องการเงินเยียวยาจำนวน 1,000 บาทจริง อาจจะดูไม่ใช่เงินจำนวนมากสำหรับหลายคน แต่ก็สำคัญมากสำหรับคนอีกหลายคนเช่นกัน

2) นโยบายที่เกี่ยวกับหน้ากากอนามัย

หน้ากากอนามัยกลายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคนในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโคโรนาอย่างกะทันหัน ทำให้หน้ากากอนามัยขาดตลาดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะให้คำแนะนำอย่างเป็นมั่นเป็นเหมาะว่าหน้ากากอนามัยจะมีเพียงพอต่อการอุปโภคในสถานการณ์เช่นนี้อย่างแน่นอน แต่ท้ายที่สุดก็ขาดแคลน (Thairath Online, 2020) ดังความคิดเห็นอย่างประชดประชันของผู้ใช้เฟซบุ๊กคนหนึ่งที่ว่า “นางใส่แมสก์อันนี้มา 3 วันละ นางบอกหาซื้อไหนก็ไม่มี” ถึงแม้ว่ากรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขได้เสนอโครงการฝึกอบรมสอนทำหน้ากากผ้าเพื่อป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Department of Health, 2020) เพื่อทดแทนหน้ากากอนามัยที่ขาดแคลนแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีผู้ใช้เฟซบุ๊กบางรายได้บ่นย้อนกลับไปท่อนโยบายแจกเงินเยียวยาจากการติดเชื้อโควิด 19 ว่า “นางบอกเอาเงินที่จะแจก ไปผลิตหน้ากากอนามัยดีกว่า” แสดงให้เห็นถึงความคิดของประชาชนที่เข้าใจว่านโยบายการแจกเงินเยียวยาไม่ใช่วิธีการที่มีประสิทธิภาพเหนือไปกว่าการมีอุปกรณ์ป้องกันโรคระบาดที่ดีในยามวิกฤต

3) การวิพากษ์วิจารณ์ผลกระทบที่เกิดจากการระบาดของโรคดังกล่าว อันเนื่องมาจากการบริหารของรัฐบาล

นอกเหนือจากการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับนโยบายเงินเยียวยาและหน้ากากอนามัยแล้ว ผู้ใช้เฟซบุ๊กยังได้บ่นรัฐบาลด้วยการใช้นางสงกรานต์เป็นสื่อแทนความในใจสำหรับกรณีอื่น ๆ ด้วย เช่น “มีงกรูณาไปรายงานตัวที่ทำเนียบรัฐบาลก่อน ไปปรับทัศนคติแล้วค่อยมาเยี่ยมประชาชน” มีทั้งการใช้คำว่า “ปรับทัศนคติ” ที่ทางทหารนิยมใช้มากในยุคศสข. และ “การรายงานตัว” มาพ่วงการบ่นเพิ่มด้วย แสดงให้เห็นว่าถึงแม้ว่าโควิด-19 จะแพร่ระบาดหรือมีอำนาจจนใดก็ตาม แต่ก็ยังต้องสยบยอมให้แก่อำนาจของรัฐบาลไทยในขณะนั้น บางรายก็แสดงความไม่พอใจในเอกบุคลของรัฐบาล เช่น “อยากให้นางสงกรานต์อ้วนมาก ๆ ไปจีน จะได้ไม่ต้องไล่ออก” เป็นต้น หรือตัดพ้อถึงการเป็นหนี้สินในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโคโรนาด้วยการให้โคโรนาเทวีทรงใบแฉ่งหนี ถึงขั้นต้องไปขอพรจากโคโรนาเทวีว่า “ขอพระองค์จงเสด็จกลับเถอะพะยะค่ะ เหล่ามวยมมนุษย์จะแยแล้ว ก่อนกลับของจงประทานพรให้เหล่าพวกเราหายจากโรคโควิด 19 แล้วกลับมาเป็นปกติสุขภายในเร็ววันนี้ด้วยเทอญ #สาธุ #วันสงกรานต์”

ผู้ใช้เฟซบุ๊กบางรายทำได้เพียงแสดงความรังเกียจเฉียดฉิ่นภาพแทนของเชื้อไวรัสโคโรนาเพียงอย่างเดียว ได้แก่ “อุ๊ตะ... มะเอานางนี้” “หนังกะตึกยิ่งแม่” “ปีนี้ไม่ต้องมานะคะ ไม่ต้อนรับจ้า 555” และ “พินาศแน่ ๆ ☹️ ☹️” เห็นได้ชัดเจน

ว่าคนไทยไม่สามารถปกป้องตัวเองจากภัยอันตรายครั้งนี้ได้ อีกทั้งการจัดการโรคระบาดของรัฐบาลก็ไม่สามารถทำให้ประชาชนรอดพ้นจากโรคระบาดนี้ได้เช่นกัน หรือบางรายทำได้เพียงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์แบบไม่แสดงคำบอกอุปลักษณ์ ตัดพ้อเปรียบเทียบระหว่างตัวเชื้อไวรัสโคโรนา กับนางสงกรานต์ในร่างโคโรนาเทวี ตลอดจนความร้ายของโรคระบาดไวรัสโควิด 19 กับความร้ายของโคโรนาเทวี เช่น “นางดุจจะปีน” “นางสงกรานต์น่ากลัวมาก ๆ” หรือ “นางโคโรนาเทวี สงกรานต์ปีนทำให้ฉันต้องอยู่แต่บ้าน”

ผู้ใช้เฟซบุ๊กบางรายล้อเลียนรอบการเสวยฤกษ์ของนางสงกรานต์โดยผ่านโคโรนาเทวี ตามตำนานของนางสงกรานต์ (Singto, 1978, pp. 42-44) กล่าวว่าบุตรีของท้าวบิลพรหมจะเวียนกันมารับพระเศียรของท้าวบิลพรหมเพื่อไม่ให้ตกลงบนพื้น และเกิดไฟบรรลัยกัลป์ล้างโลกเป็นประจำทุกปี ผู้ใช้เฟซบุ๊กจึงได้นำประเด็นดังกล่าวมาปรึกษาเชื้อโรคโควิด 19 ผ่านภาพลักษณ์ของนางสงกรานต์ การล้อเลียนดังกล่าวไม่ได้เป็นไปเพื่อแสดงรอบการให้ผลดีหรือผลร้ายประจำปีอย่างนางสงกรานต์ แต่เป็นไปเพื่อแสดงถึงความรังเกียจเดียดฉันท์การมาถึงของโคโรนาเทวีในฐานะโรคภัย ได้แก่ “บอกพระนางเสด็จกลับไปก่อนป็นี่เขายกเลิกสงกรานต์” และ “ปีนังด เชิญเสด็จไปประเทศอื่นก่อน 🤔🤔🤔” พร้อมทั้งแสดงถึงความเรื้อรังของโรคระบาดครั้งนี้ด้วยว่า “ล่าสุดนางเลื่อนการเดินทางไม่มีกำหนดครับ”

เนื่องจากโคโรนาเทวีเป็นบุคลาธิษฐานของเชื้อไวรัสโควิด 19 อยู่แต่เดิม ดังนั้นการมาถึงของพระนางจึงหมายถึงภัยอันตรายที่มามีความรุนแรงอย่างแน่นอน เช่น “เธอมาเพื่อหาชนะ 2020” “ล่องลอยแบบไร้ตัวตนไม่มีคนจับได้แพร่กระจายลงปอด” หรือ “นางมีฤทธิ์ร้ายมากกว่าทั้งเจ็ดของนาง ใครต้องตัวนางจะเป็นภัยถึงมรณาได้” เป็นต้น แต่มีความเห็นที่ไม่กล่าวถึงจุดประสงค์หรือผลกระทบมาถึงของโคโรนาเทวี ได้แก่ “พระนางมาเพื่อเปลี่ยนแปลงอะไรบางอย่าง 🤔🤔🤔🤔” แต่ถ้าพิจารณาจากสัญลักษณ์ประกอบด้วยแล้ว ก็อาจจะมียยะแฝงอยู่ด้วย

นอกจากนี้แล้ว ยังล้อเลียนการให้ฝนประจำปีจากบริบทพระที่นั่ง-นอน หลับตา-ลืมตาของนางสงกรานต์ด้วย จากคำทำนายดังกล่าวประจำปี พ.ศ. 2563 ความว่า “ปีน วันศุกร์ เป็นอธิบดีฝน บันดาลให้ฝนตก 500 ห่า ตกในโลกมนุษย์ 50 ห่า ตกในมหาสมุทร 120 ห่า ตกในป่าหิมพานต์ 180 ห่า ตกในเขาสวรรค์ 250 ห่า นาคให้น้ำ 1 ตัว” (NEW18, 2020, para. 5) มีผู้ใช้เฟซบุ๊กคนหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นเชิงล้อเลียนที่คล้ายคลึงกับการทำนายให้ฝนประจำปีไว้ดังนี้ว่า “ปีนทำนายว่าคนจะติดไข้ตายกันเยอะ เชื้อไวรัสพิษของนางโคโรนาเทวีจะแพร่กระจายไปในป่าหิมพานต์ 3 ส่วน ในสวรรค์ 2 ส่วน ในโลกมนุษย์ 5 ส่วน ความทุกข์ร้อนตกแก่โลกมนุษย์มากที่สุด หาหมอแก้โรคราเซตาไม่ได้ ผลอ ๆ หมอที่แก้ให้ก็ตายกัน กว้านางโคโรนาเทวีเสด็จผ่านจักรราศรี ต้องวินาศกันอีกนาน จนล่องศักราชหน้าความทุกข์จะเบาบางและหายไปตามกาลเวลา”

จากการวิพากษ์วิจารณ์ทั้งหมดข้างต้น เห็นได้ว่าประชาชนไม่สามารถพึ่งพารัฐบาลเพียงอย่างเดียวได้อีกต่อไป ได้แต่เพียงพยายามหาพื้นที่หรือช่องทางระบายอารมณ์ความรู้สึกอัดอั้น อันเนื่องมาจากการจัดการโรคระบาดโควิด 19 ที่ล้มเหลวของรัฐบาลผ่านโคโรนาเทวี

4.3 ไทยมองจีนเชิงบริภาษผ่าน “โคโรนาเทวี”

สืบเนื่องจากข่าวแหล่งแพร่เชื้อไวรัสโควิด 19 จากตลาดค้าส่งอาหารทะเลหวาหนัน (华南海鲜批发市场) ของประเทศจีนใน พ.ศ. 2563 (WHO, 2020) ที่ได้กล่าวไว้ในบทนำ ตลอดจนคลิปการรับประทานอาหารต่าง ๆ ที่มีส่วนประกอบของสัตว์ป่าบางชนิดที่เข้าใจกันว่าเป็นแหล่งที่อยู่ของเชื้อไวรัสโควิด 19 เช่น ค้างคาว ตัวนึ่ง ฯลฯ บนโลกสังคมเสมือนจริง กอปรกับสารคดีเปปพิศดารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก่อนสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโคโรนา ล้วนผสมผสานกันและหล่อหลอมให้คนไทยเชื่อว่าประเทศจีนเป็นประเทศที่ชอบรับประทานอาหารป่าที่เป็นแหล่งเชื้อโรคประหลาด ดังนั้นถึงแม้ว่าปัจจุบันจะยังไม่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าจีนเป็นแหล่งกำเนิดของเชื้อโรคชนิดนี้จริง แต่คนไทยบางกลุ่มก็พร้อมที่จะเชื่อข่าวดังกล่าวโดยปริยาย

เห็นได้ชัดเจนจากปริมาณของโคโรนาเทวีและการใช้ภาพพจน์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของ การอ้างเทียบที่กล่าวถึง จินว่าเป็นต้นเหตุโดยตรง หรือแม้แต่การใช้สัญลักษณ์ที่หมายถึงประเทศจีนทั้งชื่อดอกไม้และชื่อเมือง ดังนี้

ตารางที่ 2 คำบรรยายภาพลักษณ์ของโคโรนาเทวีที่ปรากฏในความคิดเห็นได้รูปภาพพระนางบนเฟซบุ๊ก

เสื้อผ้า			เครื่องประดับ			
ไทย	จีน	แพทย์	ศีรษะ	ร่างกาย	มือ	พาหนะ
ไหม พัสเตอร์	ชุดจีน	PPE	หมวกอนามัย	แก้ว นิลรัตน์	แอลกอฮอล์ - เจล - น้ำ	สัตว์ - ค้างคาว - ตัวนิ่ม
ลายไทย	ชุดกำลัง ภายใน		หน้ากากอนามัย - ธรรมดา - เลื่อม - ทอง	พาหุรัด	หน้ากาก อนามัย	กระบอกฉีดยา - ธรรมดา - วัคซีนต้านโควิด 19 - ลายพยัคฆ์
			หน้ากากใสคลุม หน้า		ปรอทวัดไข้ - ธรรมดา - ดิจิทัล	
			ดอกไม้ - จัน - เหมย - อุ๊ย		ถุงมืออนามัย	
					ใบแจ้งหนี้	
					เท้าไก่	

ตารางที่ 2 ได้รวบรวมขึ้นจากความคิดเห็นได้รูปภาพโคโรนาเทวีซึ่งเป็นคนละส่วนกับองค์ประกอบที่ปรากฏอยู่ในรูปภาพพระนางเอง เสื้อผ้าของโคโรนาเทวีที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัด นอกเหนือไปจากอุปกรณ์ทางการแพทย์แล้วคือแบบจินในส่วนของเครื่องประดับของโคโรนาเทวีแบ่งออกเป็น 4 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ ศีรษะ ร่างกาย มือและพาหนะ

ส่วนศีรษะจะเน้นไปที่การทัดดอกไม้ที่เกี่ยวข้องกับจีน เช่น ดอกเหมย ดอกไม้จากเมืองอุ๋น เป็นต้น ชาวไทยคุ้นชินกับการใช้ดอกเหมยเพื่อแสดงถึงความเป็นจีน เช่น ตำนานรักดอกเหมยของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่องสาม ซึ่งหมายถึงสิริยศที่เกี่ยวกับประเทศจีน เป็นต้น ความคุ้นชินดังกล่าวก็ปรากฏอยู่บนเครื่องทรงของโคโรนาเทวีด้วยเช่นกัน หรือแม้แต่การบรรยายโดยตรงว่าเป็นดอกไม้ชนิดใดก็ได้ที่มาจากเมืองอุ๋น ซึ่งเข้าใจกันว่าเป็นจุดเริ่มแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา

ส่วนเครื่องทรงบนพระหัตถ์ปรากฏใบแจ้งหนี้ที่เป็นภาพแทนของเศรษฐกิจที่ถดถอยและตกต่ำพร้อมกันทั่วโลก อันเกิดมาจากประเทศจีน ทำให้คนไทยจำนวนมากตกงานและขาดรายได้จนเดือดร้อนครบถ้วน กิจกรรมจำนวนมากต้องปิดตัวลงทั้งชั่วคราวและถาวร และวัตถุดิบประกอบอาหารอย่างเท้าไก่หรือตีนไก่ (Xǐjī) ที่เป็นอาหารยอดนิยมของชาวจีนอีกด้วย ประเทศจีนเคยนำเสนอข่าวไว้ว่าชาวจีนในปี พ.ศ. 2563 รับประทานเท้าไก่ไปถึง 3 หมื่นล้านตัวด้วยกัน (Guailuo, 2022)

แสดงให้เห็นถึงมุมมองที่ชาวไทยบางส่วนมีต่อสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ดังนี้ 1) “โคโรนาเทวี” ในฐานะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่เป็นแหล่งรวบรวมความรู้และการป้องกันตนให้ปลอดภัยจากโรคระบาดโควิด 19 แต่ในขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวทางสาธารณสุขที่แม้ว่าประชาชนจะปฏิบัติตามคำแนะนำแล้ว แต่ก็ยังไม่พ้นจากหายนะในครั้งนี้ 2) “โคโรนาเทวี” กับการวิพากษ์ความล้มเหลวของการจัดการโรคระบาดโควิด 19 ผู้ใช้เฟซบุ๊กได้วิพากษ์วิจารณ์ถึงนโยบายเงินเยียวยาประชาชนที่ได้รับเชื้อไวรัสโควิด 19 นโยบายที่เกี่ยวกับหน้ากากอนามัย ตลอดจนการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลในประเด็นอื่น ๆ ล้วนแสดงให้เห็นว่านโยบายและวิธีการจัดการปัญหาเหล่านี้สามารถบรรเทาความทุกข์ของประชาชนได้เพียงเล็กน้อย และไม่สามารถช่วยเหลือประชาชนได้อย่างแท้จริง 3) ไทยมองจีนเชิงบริภาษผ่าน “โคโรนาเทวี” ยังเห็นว่าผู้ใช้เฟซบุ๊กบางส่วนก็ยังคงเชื่อว่าประเทศจีนนิยมรับประทานอาหารป่าที่ถูกมองว่าเป็นการบริโภคที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ทั้ง ๆ ที่อาหารป่าเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของมนุษย์ และถ้าหากมองเพียงส่วนประกอบต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเป็นจีนในภาพลักษณ์ของโคโรนาเทวีอาจจะไม่ชัดเจนพอที่จะยืนยันว่าประเทศจีนเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคหรือแหล่งกำเนิดโรคอันตรายนานาชนิดสู่มวลมนุษยชาติ ดังนั้นจึงต้องมองความคิดเห็นได้รูปภาพที่แสดงความรู้สึกด้านลบเกี่ยวกับจีนประกอบกันถึงทำให้สารของผู้ส่งสาร (รูปภาพของโคโรนาเทวี) และสารของผู้รับสาร (ความคิดเห็นได้รูปภาพ) เกิดประสิทธิผลขึ้นได้

จากการศึกษายังพบอีกว่า ภาพลักษณ์และความคิดเห็นได้รูปภาพของโคโรนาเทวีไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงความบันเทิงและความคิดสร้างสรรค์ในยามวิกฤตเท่านั้น ยังมีบทบาททางด้านจิตวิทยาแก่สังคมอีกด้วย กล่าวคือในภาวะที่ประชาชนหาทางออกจากปัญหาด้วยตนเองไม่ได้ เพราะสังคมมีกลไกทางอำนาจบางอย่างกดดันและก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่สมาชิกในสังคม แม้ว่าสมาชิกในสังคมจะไม่สามารถระบายความรู้สึกนึกคิดโดยตรงต่อผู้มีอำนาจอย่างรัฐบาลได้ แต่ก็ยังจำเป็นต้องบรรลุความสมประสงค์ (wish fulfilment) เพื่อบรรเทาสภาพจิตใจของตนเองด้วยการเปิดพื้นที่บนโลกสังคมเสมือนจริง ให้คนแปลกหน้าที่มีความรู้สึกเดียวกันได้มาแสดงและแลกเปลี่ยนความคับข้องใจด้วยรูปภาพโคโรนาเทวีและความคิดเห็นที่เกี่ยวกับสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 การกระทำดังกล่าวช่วยให้ผู้เล่นเฟซบุ๊กชาวไทยผ่อนคลายจากความกดดันจากผู้มีอำนาจในสังคม เนื่องจากการบริภาษหรือการโจมตีด้วยรูปภาพหรือความคิดเห็นล้วนมีบทบาทที่จะโต้แย้งอำนาจแห่งความอยู่ดีธรรมตามความเข้าใจของประชาชน ซึ่งโดยปกติแล้วจะตอบโต้ได้อย่างเปิดเผยไม่ได้ จึงเห็นได้ชัดว่าภาพลักษณ์และความคิดเห็นที่ปรากฏได้รูปภาพของโคโรนาเทวีควรแก่การศึกษาในฐานะที่เป็นผลผลิตของความคิดสร้างสรรค์ที่สะท้อน “เสียง” ของประชาชนที่มีต่อปัญหาโรคระบาดโควิด 19

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- A Play Ma Share A Play มาแชร์. (2020, May 20). *10 andap menu ahan sut plaek khong Chin* 10 อันดับเมนูอาหารสุดแปลกของจีน [Top 10 weird Chinese food dishes] [Video]. Youtube.
<https://www.youtube.com/watch?v=KcHTKEBI93g>
- Aphilakshana Kasemphalakul & Sinikanta Kaewkanha อภิลักขณ์ เกษมผลกุล และสินีกันต์ แก้วกันหา. (2020). Rupbab lae botbat khwam cheua nai sathanakan virus corona: Kan suksha kwam pen phahuvathanadharm nai sangkhom Thai รูปแบบและบทบาทความเชื่อในสถานการณ์ไวรัสโคโรนา: การศึกษาความเป็นพหุวัฒนธรรมในสังคมไทย [Formats and functions of belief in the coronavirus disease pandemic: Multicultural studies in Thai society]. *Warasam Vichakarn Manutsayasat Lae Sangkhommasat Mahavitthayalai Burapha* วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา [Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University], 28(3), 260-286.
- Charoenkwan เจริญขวัญ. (2020, April 16). Nang Songkran Corona Devi นางสงกรานต์โคโรนาเทวี [Nang Songkran Corona Devi]. *Naewna*. <https://www.naewna.com/columnonline/43694>
- Department of Health กรมอนามัย. (2020). *Khrongkan fuek oprom son tham nakak pha pheua pongkan rok tidchuea virus corona 2019 (COVID-19) lae sang kwam roproo dan sukhaphap samrap prachachon nai pheunthi changwat Samut Prakan* โครงการฝึกอบรมสอนทำหน้ากากผ้าเพื่อป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ สำหรับประชาชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ [Training programme for teaching making cloth masks to prevent coronavirus disease 2019 (COVID-19) and build health knowledge for people in Samut Prakan province]. Retrieved April 19, 2022, from <http://doc.anamai.moph.go.th/index.php?r=str-project/view&id=4043>
- Hanuman Footpatch หนุมานฟุตแพทช์. (2020). *Nang Songkran pi ni cheu “Nang Corona Devi”* นางสงกรานต์ปีนี้ชื่อ “นางโคโรนาเทวี” [This year’s Nang Songkran is known as “Nang Corona Devi”] [Image]. Facebook. Retrieved May 29, 2021, from <https://www.facebook.com/kan2521212/photos/a.481392998889552/1089958608032985/แผ่นแปะเท้าสมุนไพร หนุมาน ฟุตแพทช์-ศูนย์กระจายสินค้ารายใหญ่>
- Korwut Niyomsil กรวุฒิ นิยมศิลป์. (2018). “Kloom kan mueng nai cartoon kan mueng khong Chai Ratchawat, Bancha Khamin lae Sia rawang phor sor 2550-2558” กลุ่มการเมืองในการ์ตูนการเมืองของชัย ราชวัตร, บัญชาคามิน, และเชียระหว่าง พ.ศ. 2550-2558 [Political groups in political cartoons by Chai Ratchawat, Buncha Kamin, and Sia between 2007 and 2015] [Master’s thesis, Chulalongkorn University]. CUIR. <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/69510>
- Mor Anami Khee Mouth หมออนามัยชีมมูท. (2020a, March 6). *Nang Songkran pi ni song nam wa “Nang Corona Devi”* นางสงกรานต์ปีนี้ทรงนามว่า “นางโคโรนาเทวี” [This Year’s Nang Songkran is known as

- “Nang Corona Devi”]. [Image]. Facebook.
<https://www.facebook.com/moh.anamai.keymouth/posts/1706430992832907/>
- Mor Anami Khee Mouth หมออนามัยขี้mouth. (2020b, March 7). *Nang Songkran pi 2563 “Nang Corona Devi”* นางสงกรานต์ปี 2563 “นางโคโรนาเทวี” [2020 Nang Songkran “Nang Corona Devi”] [Image]. Facebook.
<https://www.facebook.com/moh.anamai.keymouth/posts/1706952352780771/>
- NEW18. (2020). “Khorakha Devi” Nang Songkran pi 2563 “โคราคะเทวี” นางสงกรานต์ปี 2563 [“Khorakha Devi” 2020 Nang Songkran]. <https://www.newtv.co.th/news/53139>
- Nidhisakti Serthsaengsri, Tavi Abhisakuljati & Mayuri Akrapala นิธิศักดิ์ เศรษฐแสงศรี, ทวี อภิสกุลชาติ และมยุรี อัครบาล. (2009, April 6). *Sen thang “takuat” ...menu “daen mangkom”* เส้นทาง “ตะกวัด” ...เมนู “แดนมังกร” [Route “Varanus bengalensis” ...Menu “Land of Dragon”]. *Komchadluek Online*.
<https://www.komchadluek.net/news/crime/8367>
- Phalang Phupha พลังภูผา. (2020, January 28). *Khu kha!! Saow Chin kin sup khangkhaw!!* ชู่ซ่า!! สาวจีนกินซูปคั้งคาว!! [Threat to kill!! Chinese girl eating bat soup] [Video]. Youtube.
<https://www.youtube.com/watch?v=r9gKBHnzfUc>
- Phuying Beauty Community ผู้หญิง Beauty Community. (2020, March 7). *Phoey chom Nang Songkran pi ni “Nang Corana Devi”* เผยโฉมนางสงกรานต์ปีนี้ “นางโคโรนาเทวี” [Revealing Nang Songkran of this year “Nang Corona Devi”] [Image]. Facebook.
<https://www.facebook.com/WomenBeautyCommunity/posts/2829932220570475>
- Prachachat Thurakit Online ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2020, June 30). COVID 19: Sarup sathanakan Minakom-Mithunayon 2563 โควิด-19: สรุปสถานการณ์ มีนาคม-มิถุนายน 2563 [COVID 19: A summary of the situation in March-June 2020]. <https://www.prachachat.net/world-news/news-414664>
- Primary Health Care Division กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน. (2020). *Savatdikan samrap Or Sor Mor*สวัสดิการสำหรับ อสม. [Welfare benefit for VHV]. Sakon Nakhon Provincial Public Health Office. Retrived April 19, 2022, from
https://skko.moph.go.th/dward/document_file/phc/common_form_upload_file/20220303122129_1922362712.pdf
- Rayya619. (2020). *Nang Songkran pi ni mi nam wa “Nang Corona Devi”* นางสงกรานต์ปีนี้มีนามว่า “นางโคโรนาเทวี” [This year's Nang Songkran is known as “Nang Corona Devi”] [Image]. Facebook.
https://scontent.fbkk2-4.fna.fbcdn.net/v/t1.6435-9/88150955_3031795610206665_5742601777056841728_n.jpg?_nc_cat=101&ccb=15&_nc_sid=8bfeb9&_nc_ohc=KHlRrQstXJ0AX8WSgsH&_nc_ht=scontent.fbkk2-4.fna&oh=00_AT8s8DiU_1NrpfSdjbXTGzrTGCPonlZ1Gol3Arql-RZLXw&oe=6294D4E8

- Singto Suriya-arak สิงห์โต สุริยาอารักษ์. (1978). *Rueng roek lae kan hai roek duang phichai songkhram* เรื่องฤกษ์และการให้ฤกษ์ ดวงพิชัยสงคราม [Auspices and the determination of auspices the horoscope of strategy]. Kashemvarnakij.
- Soey Khaw Chaw โส่ยขาวเข้า. (2020, March 8). #Ohww Ther Ma Laew... “#Nang Corona Devi” #โอ้วเธอมาแล้ว... “#นางโคโรนาเทวี” [#The Time is Come... “#Nang Corona Devi”] [Image]. Facebook. <https://www.facebook.com/110212270344404/posts/212428956789401/>
- Suda Wongsawad สุดา วงศ์สวัสดิ์ (Ed.). (2020). *Ong kwam roo kan du lae sukhaphap chai nai sathanakan kan rabat COVID 19 “Chai Phrom Mai Yom Puai” chabap nak sue san lae chaonathi dan na nai chum chon* องค์ความรู้การดูแลสุขภาพใจในสถานการณ์การระบาดโควิด 19 “ใจพร้อม ไม่ยอมป่วย” ฉบับนักสื่อสารและเจ้าหน้าที่ด้านหน้าในชุมชน [Knowledge of mental health care in the situation of the COVID-19 outbreak “Mind Is Ready, Not Get Sick” communicators and front-line officers in the community edition]. Department of Mental Health. <https://www.dmh.go.th/covid19/pnews/files/องค์ความรู้การดูแลสุขภาพใจ.pdf>
- ThaiPBS ไทยพีบีเอส. (2020, April 15). WHO chom Or Sor Mor Thai pen phalang hero ngiap soo COVID-19 WHO ชม อสม.ไทยเป็นพลังฮีโร่เจียบสู้ COVID-19 [WHO praises Thai Village Health Volunteers as silent heroes in fighting against COVID-19]. <https://news.thaipbs.or.th/content/291157>
- Thairath Online ไทยรัฐออนไลน์. (2020, March 11). Rap yuk COVID 19 “nakak anamai pha fai Muslin” mosom thisut รัยยุคโควิด 19 “หน้ากากอนามัยผ้าฝ้ายมัสลิน” เหมาะสมที่สุด [Fighting in the COVID 10 era “Muslin cotton masks” are the most suitable]. <https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/1792451>
- TNAMCOT สำนักข่าวไทย TNAMCOT. (2017, September 14). *Roo rue mai nai Chin: Perp phisadan nai Chin* รู้หรือไม่ว่าในจีน: เป็บพิสดารในจีน [Did you know that in China: A peculiarity in China] [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=Zv8iAuzn4j8>
- Toots Review ตูตส์รีวิว. (2020). *Dai ngarn Nang Songkran 2563 suay ching ching siea thi* ได้งาน นางสงกรานต์ 2563 สวยจริง ๆ เสียที [Got a really beautiful art of Nang Songkran 2020] [Image]. Facebook. <https://www.facebook.com/tootsyreview/posts/847184325753750/>
- Trust Lawyer ทนายคู่ใจ. (2020, March 7). *Nang Songkran pi ni nam wa “Nang Corona Devi”* นางสงกรานต์ปีนี้ นามว่า “นางโคโรนาเทวี” [This year’s Nang Songkran is known as Nang Corona Devi] [Image]. Facebook. <https://m.facebook.com/applawyer/posts/3750233685017618>
- Voraphandha Bhakhavongs วรพันธ์ ภควงศ์. (2012). *Phra sarasvati nai samai Ratanakosin: Rupbaep lae khati kan naphue* พระสรสวตีในสมัยรัตนโกสินทร์: รูปแบบและคติการนับถือ [Sarasvati: Belief and conceptual in Ratanakosin period] [Master’s thesis, Silpakorn University]. SURE. <http://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/1579?attempt=2&>

Young Entrepreneurs Care about Accounting and Taxes ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ใส่ใจบัญชีและภาษี. (2020). *Nang Songkran nam wa Corona Devi* นางสาวกรรณันนามว่าโคโรนาเทวี [Nang Songkran is known as Corona Devi] [Image]. Facebook. Retrieved May 29, 2021, from <https://www.facebook.com/welovebunchee/posts/1505233342971528>

ภาษาต่างประเทศ

CNNWire. (2020, April 16). COVID-19: US explores possibility that coronavirus started in Chinese lab, not a market, sources say. *ABC7*. <https://abc7.com/lab-bioweapon-wuhan-coronavirus-update/6107891/>

Guailuo 怪罗. (2020, July 17). *Yī nián 300 yì jī zhǔ dōu bèi Zhōngguó rén chī le, wèi shéme wàiguó rén bù chī? Yīnwèi tài nán le* 《一年 300 亿鸡爪都被中国人吃了，为什么外国人不吃？因为太难了》 [30 billion chicken feet are eaten by Chinese people for a year, why don't foreigners eat them? Because it's so hard]. NetEase. <https://www.163.com/dy/article/FHO8IB5U0511DBKV.html>

Nadeem, M. S., Zamzami, M. A., Choudhry, H., Murtaza, B. N., Kazmi, I., Ahmad, H. & Shakoori, A. R. (2020). Origin, potential therapeutic targets and treatment for coronavirus disease (COVID-19). *Pathogens*, 9(4), 307. <https://doi.org/10.3390%2Fpathogens9040307>

Rojas, C. (2002). *Cannibalism and the Chinese body politic: Hermeneutics and violence in cross-cultural perception*. Postmodern Culture. Retrived July 14, 2022, from <http://pmc.iath.virginia.edu/issue.502/12.3rojas.html>

Shi, Z. & Hu, Z. (2008). A review of studies on animal reservoirs of the SARS coronavirus. *Virus Research*, 133(1), 74–87. <https://doi.org/10.1016/j.virusres.2007.03.012>

Suwannarong, K. (2016). Bat consumption in Thailand. *Infection Ecology & Epidemiology*, 6(1), 1-5. <https://doi.org/10.3402/iee.v6.29941>

Wang, L., Zhang, W., Du, Y., & Wang, Z. (2020). Investigation and analysis on the concept and behavior characteristics of eating game in mainland China. In J. Sun, M. Nawaz & X. Liu (Eds.), *ICGEC* (Vol. 206, pp. 1-7). <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202020601006>

Webster, M. (1977). China's back door. *Oryx*, 14(1), 61-66. <https://doi.org/10.1017/S0030605300014824>

WHO. (2020). *Novel coronavirus (2019-nCoV): Situation report–26*. Retrived June 14, 2021, from https://www.who.int/docs/defaultsource/coronavirus/situation-reports/20200215-sitrep-26-covid-19.pdf?sfvrsn=a4cc6787_2

Yu, X. 于贤德. (2005). *Yòuhuò yǔ wéixiǎn——“fēidiǎn” yīnyǐng xià de yěwèi yǐnshí wénhuà fǎnsī* 《诱惑与危险——“非典” 阴影下的野味饮食文化反思》 [Temptation and danger——Reflections on game food culture in the shadow of “SARS”]. *Guǎngdōng shèhuì kēxué* 《广东社会科学》 [Social Sciences in Guangdong], 1, 20-25.